

ФОРСАЙТ-ДОСЛІДЖЕННЯ: ПУТІВНИК
(IV квартал 2024 року)*

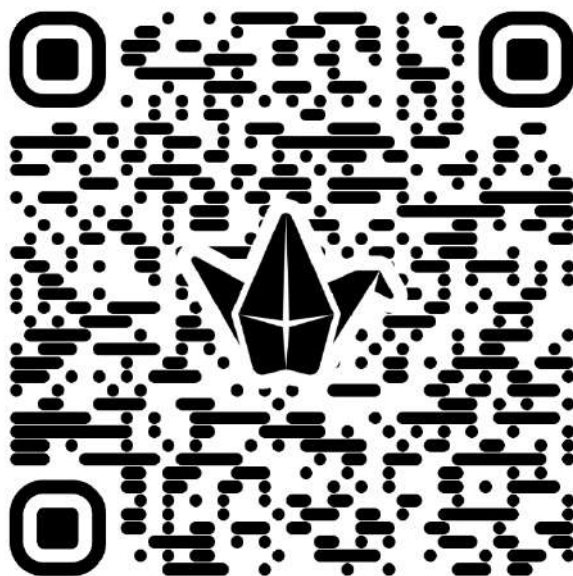
Форсайт – це інструмент системного осмислення майбутнього, який дозволяє виявляти тенденції та тренди, прогнозувати їх вплив на суспільні відносини. Цей Путівник спрямований на підвищення прогностичних спроможностей органів державної влади України.

Путівник містить інформацію щодо актуальних питань, на яких зосереджена увага закордонних й українських дослідницьких форсайт-установ та організацій, і висвітлює результати аналізу ключових тенденцій, викликів і політичних рішень, з якими, ймовірно, зіткнуться Україна та світ у майбутньому.

У цьому випуску Путівника наведено огляди досліджень, опублікованих Організацією економічного співробітництва та розвитку, а також Європейською системою аналізу стратегій та політики у IV кварталі 2024 року, які висвітлюють питання геополітичної ситуації у світі, змін в економіці, соціальній політиці, міграції, глобальній співпраці, розвитку ЄС тощо.

Для ознайомлення з Путівником перейдіть за посиланням:

<https://padlet.com/rservvru/iv-2024-mfx1a0hdz5fc4xos>

ЗМІСТ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)	4
Мегатренди та майбутнє соціального захисту	4
Огляд міжнародної міграції 2024	5
Економічний огляд 2024	6
Тенденції податку на споживання 2024: ПДВ/податок на товари і послуги, акцизи, основні тренди	7
Подолання впливу раку на здоров'я, економіку та суспільство.....	8
II. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЄС)	10
Майбутнє європейських електромобілів	10
Вирішення проблем довкілля та клімату: вплив будівель на навколишнє середовище	11
Перетворення лісів під час зміни клімату: стратегії для більш стійких і продуктивних лісів.....	12

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)

Мегатренди та майбутнє соціального захисту¹

Видавець: ОЕСР.

Сфери: економічна політика, соціальна політика, добробут населення, охорона здоров'я.

Ключові слова: економічна політика, старіння населення, ринок праці, зміна клімату, соціальний захист, зайнятість, безробіття, нерівність, соціальна політика, екологічна політика.

Старіння населення, зміни на ринках праці та кліматичні зміни суттєво впливають на економіку та системи соціального захисту країн ОЕСР. У Звіті аналізуються виклики, пов'язані з цими «мегатрендами», зокрема щодо доступності, ефективності та фінансування соціального захисту. Особлива увага приділяється таким ключовим питанням, як старіння населення, нові форми зайнятості, технологічні зміни та зміна клімату.

Зниження рівня народжуваності, збільшення тривалості життя та зростання кількості людей віком понад 65 років призводять до збільшення витрат на пенсійне забезпечення та охорону здоров'я. Розширення часткової зайнятості, розвиток гіг-економіки та автоматизація змінюють структуру зайнятості та впливають на внески до соціального страхування. У відповідь на ці зміни держави підвищують пенсійний вік, але цього може бути недостатньо без створення можливостей для довшої кар'єри в умовах сучасного світу. Традиційна роль жінок у неоплачуваному догляді за родичами продовжує обмежувати їхню участь у ринку праці та впливати на рівень заробітку.

Автоматизація та штучний інтелект ще не призвели до значної втрати робочих місць, але можуть сприяти підвищенню продуктивності, що є необхідним для фінансування системи соціального захисту.

Зміна клімату вимагає впровадження політики забезпечення доходів та підтримки для працівників, які переходять з галузей з високими викидами. У звіті наголошується на необхідності державного втручання для забезпечення справедливого переходу, включно із забезпеченням доступним житлом та підтримкою працівників, які постраждали. Адаптація систем соціального захисту до визначених «мегатрендів» має вирішальне значення для стійкості в країнах ОЕСР. Проактивно реагуючи на ці виклики, країни ОЕСР можуть забезпечити стійкість та адекватність своїх систем соціального захисту для майбутніх поколінь.

¹ Megatrends and the Future of Social Protection. URL: [https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/future %20of %20social %20protection.pdf](https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/future%20of%20social%20protection.pdf)

Огляд міжнародної міграції 2024²

Видавець: ОЕСР.

Сфери: економічна політика, міграційна політика, безпека та оборона, охорона здоров'я, зайнятість, демографія.

Ключові слова: міграція, ОЕСР, постійна імміграція, тимчасова трудова міграція, гуманітарна міграція, шукачі притулку, працевлаштування, підприємництво серед іммігрантів, міграційна політика, інтеграція.

Цей документ є 48-м звітом Системи безперервної звітності ОЕСР з питань міграції. У звіті надано детальний огляд останніх тенденцій у міжнародних міграційних потоках та проаналізовано зміни в політиці інтеграції іммігрантів на ринку праці в країнах ОЕСР. Особливу увагу приділено політиці підтримки інтеграції іммігрантів та їхніх дітей.

У 2022 році міграція до країн ОЕСР досягла рекордного рівня – 6 млн нових постійних іммігрантів (без урахування українських біженців). Ця тенденція продовжилася й у 2023 році, коли кількість постійних іммігрантів збільшилася до 6,5 млн завдяки зростанню сімейної (+16 %) та гуманітарної (+20 %) міграції. Тимчасова трудова міграція зросла на 16 % (було видано 2,4 млн дозволів на роботу), а міжнародна студентська міграція збільшилася на 6,7 %. Кількість шукачів притулку також досягла нового максимуму – 2,7 млн (+30 %).

Рівень зайнятості іммігрантів залишався високим, зокрема в таких країнах, як Канада, Великобританія та США. Однак інтеграція мігрантів залишається складним завданням, оскільки деякі країни стикаються з житловими проблемами та тиском на державні служби. Держави ОЕСР адаптують стратегії управління міграцією, зосереджуючись на збалансуванні імміграційної політики для розв'язання проблеми нестачі робочої сили, при цьому зростає підприємництво серед мігрантів, що робить значний внесок у створення робочих місць.

У 2022 році мігранти становили 17 % самозайнятих осіб в ОЕСР, порівняно з 11 % у 2006 році. Це зростання підприємництва створило майже 4 млн робочих місць у період з 2011 по 2021 рік.

Отже, звіт висвітлює як позитивні, так і негативні наслідки міграції, залежно від міграційної політики держав, і дозволяє відстежувати розвиток тенденцій у цій сфері для формування та перегляду політик щодо адаптації та інтеграції мігрантів.

Економічний огляд 2024³

Видавець: ОЕСР.

Сфери: економіка, фінансова політика, міжнародна співпраця, світова торгівля.

Ключові слова: глобальна економіка, інфляція, світова торгівля, ринок праці, ВВП, фінансова політика, геополітичні ризики, структурні реформи, зростання продуктивності.

Глобальна економіка зберігає стабільність: інфляція поступово уповільнюється, а світова торгівля демонструє ознаки відновлення. Споживчі витрати зростають, хоча рівень довіри споживачів ще не досягнув свого допандемічного рівня. Ринок праці залишається стійким, а відсоткові ставки залишаються на обмежувальному рівні. Очікується, що глобальний ВВП зросте на 3,2 % у 2024 році та становитиме 3,3 % у 2025 і 2026 роках.

Відмінності в темпах економічного зростання між країнами, ймовірно, збережуться в короткостроковій перспективі, але поступово зменшуватимуться. Це зумовлено уповільненням стабільного економічного зростання в США та Бразилії на тлі економічного відновлення в Європі, яке набирає обертів. Швидкому економічному зростанню в Азії сприятиме високий внутрішній попит в Індії та Індонезії, а також нові стимули, нещодавно оголошені Китаєм і Японією.

Водночас існують значні ризики, які можуть негативно вплинути на прогноз, а саме – геополітичне напруження, зростання цін на нафту та торговельні обмеження, що здатні посилити інфляційний тиск. Водночас певні чинники можуть сприяти покращенню ситуації, зокрема зростання рівня довіри споживачів і зниження вартості енергоносіїв. Швидке врегулювання масштабних геополітичних конфліктів здатне покращити настрої та сприяти подальшому зниженню цін на енергоносії, особливо з огляду на прогнозовану надлишкову пропозицію на нафтових ринках наступного року. У цьому контексті політичні пріоритети включають контроль за інфляцією, забезпечення стабільності державного боргу та реалізацію амбітних реформ для сталого економічного зростання. Важливу роль відіграватимуть структурні зміни, удосконалення системи освіти та розвиток професійних навичок, що підвищать продуктивність праці та сприятимуть мобільності робочої сили.

³ OECD Economic Outlook, Volume 2024 Issue 2. URL: <https://doi.org/10.1787/d8814e8b-en>

Тенденції податку на споживання 2024: ПДВ/податок на товари і послуги, акцизи, основні тренди⁴

Видавець: ОЕСР.

Сфери: економіка, фіскальна політика, податкова політика, світова торгівля.

Ключові слова: податки на споживання, ПДВ, акцизи, податкові надходження, ОЕСР, податкова політика, фіскальна політика, державні фінанси, економічна політика.

Це п'ятнадцяте видання «Тенденції податків на споживання», яке пропонує порівняльний аналіз систем оподаткування споживання в членах ОЕСР станом на 1 січня 2024 року. У Звіті висвітлено еволюцію податків на споживання як інструменту для збільшення податкових надходжень, досягнення стратегічних цілей у розподілі ресурсів, стимулювання ділової активності та формування поведінки споживачів. Особливу увагу приділено значним відмінностям у розробці та впровадженні режимів оподаткування споживання в різних країнах ОЕСР, зокрема щодо податкових баз та ставок.

Податки на споживання становлять приблизно третину загальних податкових надходжень у країнах ОЕСР. Визначено такі основні тенденції застосування податків на споживання:

- домінування ПДВ – податок на додану вартість залишається основним джерелом надходжень від податків на споживання, перевищуючи надходження від акцизів;

- зростання надходжень від ПДВ – доходи від ПДВ зросли як частка ВВП і загальних податкових надходжень у багатьох державах ОЕСР;

- зниження акцизів – надходження від акцизів на окремі товари та послуги зменшилися у відсотковому відношенні до ВВП та загального обсягу податкових надходжень;

- структура ПДВ – країни ОЕСР впроваджують подібну структуру ПДВ, орієнтуючись на принципи нейтральності та ефективності;

- виклики цифрової економіки – держави адаптують системи ПДВ до нових умов цифрової економіки, зокрема електронної комерції та цифрових послуг;

- екологічні податки – акцизи та інші податки використовуються для регулювання поведінки споживачів і сприяння сталому розвитку.

⁴ Consumption Tax Trends 2024: VAT/GST and Excise, Core Design Features and Trends, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/dcd4dd36-en>

Подолання впливу раку на здоров'я, економіку та суспільство⁵

Видавець: ОЕСР.

Сфери: охорона здоров'я, економіка, суспільство.

Ключові слова: рак, охорона здоров'я, ОЕСР, профілактика, лікування, економічний вплив, фактори ризику, вакцинація, політика охорони здоров'я.

Звіт ОЕСР пропонує всебічний аналіз епідеміологічних, економічних та соціальних аспектів раку в державах ОЕСР. У ньому підкреслено вагомий вплив цього захворювання на системи охорони здоров'я, економіку та суспільство загалом. Рак залишається однією з основних причин передчасної смертності в країнах ОЕСР, що спричиняє значні витрати на охорону здоров'я та втрати продуктивності праці. Водночас спостерігаються суттєві відмінності в результатах лікування раку між державами ОЕСР, що свідчить про наявність потенціалу для покращення результатів боротьби з раком шляхом забезпечення доступу до якісної медичної допомоги, скринінгових програм та ранньої діагностики. Очікується, що витрати на лікування цієї хвороби зростатимуть через старіння населення, підвищення ефективності лікування та впровадження новітніх, часто дорогих, медичних технологій.

У звіті ОЕСР наголошується, що понад 40 % випадків раку можна попередити завдяки здоровому способу життя, зокрема шляхом відмови від куріння, дотримання збалансованого харчування та регулярної фізичної активності. Вакцинація проти вірусу папіломи людини (ВПЛ) є ефективним засобом профілактики раку шийки матки. Реалізація цілеспрямованої політики профілактики раку здатна істотно знизити економічний та соціальний тягар цього захворювання, водночас сприяючи покращенню якості життя пацієнтів.

Звіт містить рекомендації, спрямовані на зменшення впливу раку на здоров'я, економіку та суспільство. Зокрема, пропонується:

- посилення профілактики: розробити та впровадити ефективні програми боротьби з основними факторами ризику, такими як куріння, надмірне вживання алкоголю, нездорове харчування та недостатня фізична активність;
- покращення ранньої діагностики: розширити доступ до скринінгових програм і вдосконалити системи направлення пацієнтів до відповідних фахівців для своєчасного виявлення захворювання;
- оптимізація лікування: забезпечити доступ до сучасних методів терапії, включно з доступом до інноваційних ліків та технологій;
- розвиток міжнародної співпраці: стимулювати обмін досвідом та найкращими практиками між країнами для досягнення кращих результатів у лікуванні раку;

⁵ OECD (2024), Tackling the Impact of Cancer on Health, the Economy and Society, OECD Health Policy Studies, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/85e7c3ba-en>

– інвестування в наукові дослідження: підтримувати розробку нових методів діагностики, лікування та профілактики шляхом фінансування дослідницьких ініціатив.

У звіті наголошується, що реалізація цих заходів і спрямування інвестицій у систему охорони здоров'я можуть значно зменшити тягар раку, покращити результати лікування та підвищити якість життя пацієнтів.

II. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЄС)

Майбутнє європейських електромобілів⁶

Видавець: Дослідницька служба Європейського Парламенту, відділ політичного прогнозування.

Сфери: економіка, енергетика, працевлаштування, інновації, мобільність, ресурси, сталий розвиток.

Ключові слова: електромобілі, європейські електромобілі, автомобільна промисловість, конкуренція ЄС-Китай, міжнародна торгівля, Європейський Парламент.

Європа стикається з дедалі більшою конкуренцією з боку Китаю на ринку електромобілів. Домінування китайських виробників, яке підтримується державними субсидіями та потужним внутрішнім ринком, становить серйозну загрозу для європейської автомобільної промисловості.

Європейська Комісія ініціювала антисубсидійне розслідування щодо китайського імпорту електричних автомобілів, що призвело до введення тарифів на електромобілі китайського виробництва. Хоча ці тарифи можуть забезпечити тимчасове полегшення, експерти вважають, що для захисту позицій Європи на ринку електричних автомобілів потрібна більш комплексна стратегія.

У документі наведено рекомендації для Європи щодо забезпечення її майбутнього на ринку електромобілів. Зокрема, Європі необхідно:

- інвестувати в передові технології: розробляти інноваційні рішення для збереження конкурентної переваги;
- посилити промислову політику: впроваджувати політику підтримки внутрішнього виробництва електромобілів та залучення інвестицій;
- забезпечити безпеку ланцюгів постачання: співпрацювати з іншими країнами для отримання критично важливих ресурсів і технологій, зменшуючи залежність від китайських компонентів та створюючи надійний внутрішній ланцюг постачання;
- поглибити міжнародну співпрацю: співпрацювати з іншими країнами для встановлення справедливих торговельних практик та розв'язання глобальних проблем, пов'язаних зі зміною клімату та енергетичним переходом.

Вирішуючи ці завдання та використовуючи нові можливості для співпраці, Європа може закріпити за собою роль світового лідера у виробництві електромобілів. В іншому випадку існує ризик занепаду європейського виробництва та скорочення робочих місць.

⁶ The future of European electric vehicles. URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/The_future_of_European_electric_vehicles_FINAL.pdf

Вирішення проблем довкілля та клімату: вплив будівель на навколишнє середовище⁷

Видавець: Європейське агентство з навколишнього середовища.

Сфери: зміни клімату, вуглецевий слід, енергоефективність, сталий розвиток, економічна політика.

Ключові слова: енергоспоживання, кліматичні викиди, зміна клімату, старіння населення, вплив на навколишнє середовище, доступне житло.

Звіт оцінює поточний стан будівельного фонду Європи та визначає необхідні кроки для створення стійких будівель. Пріоритетами є ремонт існуючих будівель із використанням екологічних матеріалів, підвищення їх стійкості до змін клімату та інтеграція з природними процесами. У документі також аналізуються політичні дії, які необхідно вжити для досягнення цих цілей до 2050 року.

Попит на житлову площу в ЄС зростає через урбанізацію, старіння населення та підвищення добробуту. У зв'язку з цим будівлі повинні мінімізувати споживання енергії та сприяти виробництву відновлювальної енергії. Політика ЄС охоплює такі аспекти, як енергоефективність, управління відходами та використання будівельних матеріалів. Для ефективного досягнення цих цілей необхідна уніфікована стратегія, яка враховує всі етапи життєвого циклу будівель і поєднує екологічні та кліматичні аспекти.

Етапи життєвого циклу будівель мають різний вплив на довкілля: видобуток ресурсів відбувається на етапі виробництва, тоді як відходи утворюються під час виведення з експлуатації. Політика повинна враховувати ці відмінності. Пріоритетом є реконструкція будівель та використання матеріалів із мінімальним впливом на довкілля. Енергоефективність, стійкість до змін клімату, рішення на основі природи, зелені дахи та рослинність повинні стати стандартами.

Стійкі будівлі повинні забезпечувати доступне житло для всіх. Це передбачає участь громад у прийнятті рішень та надання субсидій на реконструкцію з метою підвищення доступності екологічних будівель.

⁷ Addressing the environmental and climate footprint of buildings. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/addressing-the-environmental-and-climate-footprint-of-buildings/addressing-the-environmental-and-climate-footprint-of-buildings/@@download/file>

Перетворення лісів під час зміни клімату: стратегії для більш стійких і продуктивних лісів⁸

Видавець: Офіс технологічної оцінки при німецькому Бундестазі (ТАВ).

Сфери: природокористування, трансформація лісів, адаптація до зміни клімату, правове регулювання у сфері природокористування, економіка.

Ключові слова: ліси, адаптація лісів, трансформація лісів, правове регулювання відновлення лісів, нові технології відновлення лісів, запобігання кризам.

Цей звіт присвячений питанням трансформації лісів та їх адаптації до змін клімату, що супроводжуються значними фінансовими витратами. Основними факторами витрат є процеси лісовідновлення, попередньої посадки та зниження продуктивності лісів унаслідок їх трансформації. У Німеччині умови для переходу до природоорієнтованого лісового господарства, яке враховує адаптивність лісів до кліматичних змін, суттєво варіюються залежно від історичних, географічних і правових аспектів.

Деякі лісогосподарські підприємства, які вже давно застосовують природоорієнтовані підходи, мають високу різноманітність деревних порід і структур, що створює сприятливі умови для адаптації до кліматичних змін. Водночас інші підприємства, особливо приватні, досі експлуатують великі площі лісів з монокультурами, такими як ялина або сосна, що збільшує ризики для сталого розвитку галузі.

Оцінки показують, що витрати на трансформацію лісів у Німеччині до 2050 року можуть досягти 40 мільярдів євро. Однак економічний аналіз свідчить, що створення змішаних лісів є більш вигідним у середньо- та довгостроковій перспективі, оскільки змішані ліси не тільки знижують витрати на управління, але й можуть підвищити доходи від продажу деревини. Крім того, технологічні інновації можуть значно підвищити ефективність процесів трансформації лісів.

Правове регулювання в цій сфері ґрунтується на федеральних та земельних законах, які визначають правила використання лісових ресурсів, охорони природи та управління лісами. Законодавство передбачає заходи для підтримки біорізноманіття, сталого використання ресурсів і адаптації до змін клімату. Особливу увагу в звіті приділено ролі державних субсидій і політичної підтримки, які є ключовими для успішної реалізації проєктів трансформації лісів.

На цей час у Німеччині існує потреба в узгодженні політики, що забезпечить стійкість лісового господарства, захист біорізноманіття та досягнення кліматичних цілей. Програми фінансування мають бути чітко скоординовані для уникнення конфліктів інтересів і підвищення ефективності

⁸ Naturgemäßer Waldumbau in Zeiten des Klimawandels. URL: <https://publikationen.bibliothek.kit.edu/1000176608/155731356>

заходів. Звіт підкреслює важливість комплексного підходу до правового регулювання та економічного аналізу в контексті адаптації лісового господарства до змін клімату.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*